

Socialna razsežnost reforme SRP

1. KAKŠNA JE SOCIALNA RAZSEŽNOST RIBIŠKEGA SEKTORJA EU?

V ribiškem sektorju EU (vključno z ribolovom, akvakulturo, predelavo in pomožnimi storitvami za druga področja) je bilo do leta 2007 (po najnovejših popolnih podatkih) skupaj približno 355 000 delovnih mest s polnim delovnim časom. Ribolov je vključeval približno 145 000 (46 %) delovnih mest, predelava 137 000 (34 %) delovnih mest, ribogojstvo pa 55 000 (16 %) delovnih mest. Preostale 4 % (18 000 delovnih mest) so predstavljale pomožne storitve. Ladjevje za mali priobalni ribolov (plovila do 12 metrov z mirujočim orodjem) predstavlja približno 40 % delovnih mest v ribolovnem sektorju in zajema približno 80 % ribiških plovil EU.

Glede na celotno gospodarstvo EU ribiški sektor EU predstavlja manj kot 0,2 % vseh delovnih mest v EU. Vendar je v nekaterih državah članicah (npr. Grčiji z 1,5 %), regijah (npr. Galiciji v Španiji s 3 %) ali obalnih skupnostih (npr. Killybegsu na Irskem z 68 %) pomemben vir delovnih mest. Zaposlitveni trendi so podobno kot v večini primarnih sektorjev v EU negativni, saj se je stopnja zaposlenosti na področju ribolova od leta 2002 zmanjšala za 31 %, v ribogojstvu pa za 16 %. Na področju predelave se je stopnja zaposlenosti zmanjšala le za 6,5 %, ker je ta gospodarska panoga vedno bolj odvisna od uvoza iz različnih držav članic ali tretjih držav.

2. KAKŠNA SO SOCIALNA VPRAŠANJA V RIBIŠKEM SEKTORJU EU?

Poleg omenjenega **zmanjšanja stopnje zaposlenosti** (zlasti v ribolovnem sektorju) je bila v oceni učinka v zvezi z reformo SRP kot ključen problem ugotovljena **premajhna privlačnost** ribolovnega sektorja zlasti za nove generacije ribičev. V nedavni študiji, ki je vključevala 24 obalnih skupnosti, je ugotovljeno, da je vedno težje dopolniti posadke z lokalnim, dobro usposobljenim osebjem, zato so vanje vključeni tujci, v primeru ladjevja za mali priobalni ribolov pa se podaljšuje delovna doba, ki lahko celo presega zakonsko določeno upokojitveno starost.

K premajhni privlačnosti prispevajo razmeroma nizke plače (v primerjavi z delovnimi mesti na obali) ter težki delovni pogoji in vprašanja varnosti. Poleg tega **se število delovnih mest, ki so odvisna od ribiškega sektorja, na večini obalnih območij zmanjšuje**, zato je v prihodnosti ogroženo preživetje nekaterih od njih.

Prav tako se v zadnjih letih v Evropi ni spremenilo stanje na področju ribogojstva, zato je v notranjosti Evrope in na njenih obalnih območjih premalo nujno potrebnih delovnih mest. Možnosti za ustvarjanje privlačnejših delovnih mest so večje v ribogojstvu (višja povprečna plača in boljši delovni pogoji kot pri ribolovu), vendar te možnosti v Evropi niso v celoti izkoriščene.

3. KAKŠNE BODO POSLEDICE, ČE REFORMA SRP NE BO IZVEDENA?

Na podlagi simulacij, izvedenih v okviru ocene učinka v zvezi z reformo SRP, je ugotovljeno, da se bo v primeru neizvedene reforme SRP stopnja zaposlenosti na področju ribolova še naprej postopno zmanjševala za 1–2 % na leto. Kakovost delovnih mest glede plač in varnosti bo ostala na nizki stopnji. Takšen razvoj bo zelo negativno vplival na sposobnost preživetja najbolj ranljivih obalnih skupnosti.

4. KATERI SO SOCIALNI CILJI PRENOVLJENE SRP?

Eden od glavnih ciljev SRP je socialna trajnost, pri čemer naj bi bili s prenovljeno SRP doseženi naslednji srednjeročni in dolgoročni socialni cilji:

- zaustavitev zmanjševanja stopnje zaposlenosti v ribiškem sektorju zlasti na področju ribolova;
- povečanje privlačnosti ribiškega sektorja in zagotovitev visokokakovostnih delovnih mest na tem področju;
- zagotovitev sposobnosti preživetja obalnih skupnosti s spodbujanjem gospodarske rasti in novih delovnih mest;
- olajšanje prehoda na trajnostni ribolov;
- izkoriščanje možnosti evropskega ribogojstva glede širitve in ustvarjanja novih delovnih mest na celinskih in obalnih območjih.

K uresničevanju teh ciljev bodo morali prispevati vsi instrumenti nove SRP, pri čemer je glavni instrument nove SRP na tem področju novi Evropski sklad za pomorstvo in ribištvo (ESPR). Pri ESPR je v primerjavi z Evropskim skladom za ribištvo (ESR) bistveno spremenjen pristop k javnemu financiranju ribiškega sektorja, pri katerem je posebna pozornost namenjena skupnim ukrepom in sposobnosti preživetja obalnih območij in ne subvencijam za ladjevje, ki so bile ugodne predvsem za lastnike plovil. Zato je v okviru ESPR predlagano, da se večina sedanjih ukrepov za ladjevje ukine in ta del sredstev uporabi za zagotavljanje gospodarske sposobnosti preživetja ladjevja in ribogojkega sektorja (inovacije, dodana vrednost in trženje) ter za spodbujanje razvoja in diverzifikacije območij, odvisnih od ribolova.

5. KAKO ZAUSTAVITI ZMANJŠEVANJE STOPNJE ZAPOSLENOSTI V RIBIŠKEM SEKTORJU?

Socialno trajnost je mogoče doseči le, če se čim hitreje doseže okoljska trajnost. Na podlagi simulacij iz ocene učinka v zvezi z reformo SRP je ugotovljeno naslednje: ko bodo dosežene ravni največjega trajnostnega donosa, se bo celotni dovoljeni ulov na splošno povečal za najmanj 20 % do leta 2020. **Takšno znatno povečanje lahko prispeva k novim delovnim mestom v ribolovnem sektorju**, kar je mogoče ugotoviti tudi na podlagi simulacij, v skladu s katerimi se bo stopnja zaposlenosti na plovilo povečala že po letu 2017. To kažejo tudi izkušnje držav, kot je Nova Zelandija, kjer se je zaradi uporabe instrumentov upravljanja, ki so omogočali prehod na trajnostni ribolov in so zelo podobni predlaganim instrumentom v okviru reforme SRP, povečal ulov, za potrebe ladjevja pa je bilo zato na voljo več kapitala in je bilo zaposlenih več oseb.

Podobno kažejo tudi izkušnje EU, saj je raven največjega trajnostnega donosa dosežena že za 13 staležev EU, za nekatere druge pa bo ta raven dosežena v enem do dveh letih. Zato se je lahko za leto 2012 povečal celotni dovoljeni ulov (npr. za sled v Keltskem morju, trsko v Irskem morju, morsko spako v jugozahodnem Atlantiku in sled v Severnem morju). Takšno povečanje celotnega dovoljenega ulova pa prispeva k ohranjanju delovnih mest v zadevnem sektorju in je pomemben dodaten vir dohodka ribičev. Dodatni dohodek zaradi takšnega povečanja lahko na primer znaša 10 milijonov EUR za ribiče sleda v Keltskem morju, 13 milijonov EUR za ribiče trske v Irskem morju ali 12 milijonov EUR za ribiče morske spake v zahodnem Atlantiku. Povečanje bo najbolj izrazito v primeru ribičev sleda v Severnem morju, saj se bo lahko njihov dohodek podvojil na 212 milijonov EUR, če bo s trajnostnim upravljanjem tega staleža do leta 2015 dosežen največji trajnostni donos.

Vendar je s cilji največjega trajnostnega donosa povezano zahtevno prehodno obdobje, v katerem bodo predvidoma kratkoročno izgubljena delovna mesta znotraj ladjevja EU, ki je odvisno od čezmerno izkoriščanih staležev in je zanj značilna presežna zmogljivost, kar velja za večino staležev EU. V okviru novega ESPR bo za ribiče zagotovljena podpora za prehodno obdobje in doseganje okoljske trajnosti. Vendar navedeni podatki nedvomno dokazujejo, da gospodarske koristi znatno presegajo kratkoročne težave in da bo večja gospodarska blaginja pozitivno vplivala na vsa obalna območja v EU.

Večji ulov in ribogojška proizvodnja bosta prispevala tudi k **dodatnim delovnim mestom na področju predelave**. V zvezi s tem je ocenjeno, da bo na področju predelave, zlasti na obalnih območjih, odvisnih od ribolova, ustvarjenih najmanj 4 500 dodatnih delovnih mest.

Zaradi večjega poudarka SRP na ribogojstvu bodo nova delovna mesta predvidoma ustvarjena tudi na tem področju, če bodo države članice ribogojstvo ustrezno obravnavale kot eno od prednostnih nalog pri nacionalnem upravljanju možnih ribogojnic na celinskih območjih in obalnih območjih. Poleg tega se pričakuje, da bodo nova delovna mesta ustvarjena znotraj sedanje osi 4 v okviru ESR, pri čemer je na tem področju že zdaj dosežen napredek, do leta 2015 pa se bo še povečal.

Na podlagi vrednotenja iz ocene učinka v zvezi z ESPR je glede na izkušnje s programom LEADER, na podlagi katerega je zasnovana os 4, ugotovljeno, da bi lahko **okrepljene dejavnosti v okviru stebra ozemeljskega razvoja** do leta 2022 **prispevale k približno 12 500 novim delovnim mestom na obalnih območjih** v pomorskem sektorju in drugih sektorjih.

6. KAKO POVEČATI PRIVLAČNOST RIBIŠKEGA SEKTORJA?

Za večjo privlačnost zlasti ribolovnega sektorja je treba sprejeti ukrepe, ki so namenjeni povečanju dohodka in plač ter hkrati izboljšanju delovnih pogojev, usposabljanja in varnosti.

K povečanju dohodka in plač bo prispeval tudi ribolov trajnostnih staležev: simulacije, izvedene pri oceni učinka v zvezi z reformo SRP, kažejo, da se bodo **popprečne plače v okviru prenovljene SRP** v primerjavi s stanjem, če reforma ne bo izvedena, **skoraj podvojile**.

Zmanjšanju stroškov ribolova ali povečanju dohodka so v okviru ESRP namenjeni naslednji ukrepi:

- ukrepi za lažji prehod na okoljsko trajnostno SRP: nakup selektivnega orodja, naložbe v opremo za skladiščenje zavržkov na krovu in naložbe v potrebne pristaniške zmogljivosti za iztovarjanje naključnega ulova itd.;
- podpora za trženje in razvoj podjetništva, da se z večjim poudarkom na prodaji in trženju proizvodov izboljša dohodek. Podpora za kakovost proizvodov, njihovo označevanje in certificiranje ter za razvoj novih trgov;
- boljša tržna ureditev z večjo podporo organizacijam proizvajalcev in spodbujanjem skupnih projektov, ki jih izvajajo organizacije za ribištvo; ter
- poudarek na inovacijah za spodbujanje novih zamisli in proizvodov v celotni vrednostni verigi;
- podpora za nove dejavnosti ribičev, ki bi jim omogočile dodaten dohodek (vključitev v upravljanje omrežja NATURA 2000, zbiranje odpadkov).

ESPR bo tudi pomemben instrument za **izboljšanje delovnih pogojev, usposabljanja in varnosti**. V zvezi s tem bo podpiral:

- ukrepe v zvezi z varnostjo in zdravjem, vključno s posodobitvijo opreme na krovu in posamezno varnostno opremo, ter ukrepe za izboljšanje delovnih pogojev;
- strokovno svetovanje in usposabljanje, do katerega bodo upravičeni zakonci ribičev in ki jim bo pomagalo pri vodenju družinskih ribiških podjetij; ter
- poklicno usposabljanje, preusposabljanje in vseživljenjsko učenje.

Z vsemi navedenimi ukrepi naj bi se znatno povečala privlačnost delovnih mest zlasti v ribolovnem sektorju. Vendar jih morajo države članice v operativnih programih ESRP opredeliti kot prednostne naloge. V skladu z instrumenti v okviru reforme SRP imajo države članice veliko manevrskega prostora pri opredelitvi in uresničevanju socialnih ciljev, pri čemer morajo zagotoviti le, da nacionalne prednostne naloge ne ogrožajo potenciala reforme SRP glede kratkoročnega doseganja okoljske trajnosti.

K večji privlačnosti zadevnega sektorja bodo države članice prispevale tudi s čimprejšnjo ratifikacijo dveh pomembnih konvencij v zvezi z ribiči, tj. Konvencije Mednarodne organizacije dela C 188 o delu na področju ribolova ter Konvencije Mednarodne pomorske organizacije o standardih za usposabljanje, izdajanje spričeval in ladijsko stražarjenje pomorščakov.

Komisija bo takoj zagotovila spodbude za ribogojški sektor, da bi odpravila zastoj, ki je za to gospodarsko dejavnost v EU značilen v zadnjih 15 letih. Zato je v okviru ESRP predlagano, da se poveča področje uporabe upravičenih ukrepov za spodbujanje dejavnosti ribogojstva. Ti ukrepi bodo namenjeni izboljšanju konkurenčnosti in sposobnosti preživetja ribogojnic ter bodo obravnavali zlasti izboljšanje podobe in dojemanja potrošnikov ter prilagojeno načrtovanje proizvodnje in trženja. Nove oblike dohodka v ribogojstvu se bodo spodbujale tudi s pospeševanjem proizvodov z visoko dodano vrednostjo, razvoja tržnih niš, ribogojstva na celinskih območjih, večtrofičnega ribogojstva in podobnih dejavnosti ter z večjim upoštevanjem predpisov na področju okolja, zdravja in dobrega počutja živali. Gospodarski subjekti na področju ribogojstva bodo upravičeni tudi do podpore za svetovalne storitve v zvezi z razvojem podjetništva, prehodom na okoljsko ravnanje in ekološko ribogojstvo ter zagotavljanjem okoljskih storitev.

Države članice morajo k razvoju ribogojstva EU prispevati tudi z upravno poenostavitvijo, zagotavljanjem dodelitve voda in prostora ter zagotavljanjem lažjega dostopa do te gospodarske panoge za nove udeležence na trgu. Poleg tega morajo dejavno sodelovati pri prihodnji odprti metodi koordinacije, ki je lahko zelo učinkovita pri razvoju nacionalne strategije.

7. KAKO ZAGOTOVITI DOLGOROČNO SPOSOBNOST PREŽIVETJA OBALNIH SKUPNOSTI?

V okviru ESRP je posebna pozornost namenjena ljudem, zlasti ribičem za mali priobalni ribolov, in obalnim območjem, odvisnim od ribolova.

V zvezi z ribiči za mali priobalni ribolov so vključeni posebni ukrepi (npr. poslovne svetovalne storitve), povečana je intenzivnost pomoči, vzpostavljena pa je tudi povezava med dodeljenimi finančnimi sredstvi in deležem tega ladjevja. V okviru nove SRP se bodo še naprej uporabljali ukrepi, ki niso del ESRP, in sicer sedanje omejitve dostopa v vodah do 12 navtičnih milj od osnovne črte ter obstoječe določbe v zvezi z nadzorom, kot je odstopanje glede opreme za sistem spremljanja plovil.

V zvezi z obalnimi skupnostmi je ESRP nadgradnja uspešne obstoječe osi 4 v okviru ESR, pri čemer so zagotovljene večje možnosti financiranja za trajnostni razvoj ribiških območij, omogočeno je izbirno usklajevanje ESRP z lokalnimi sklopi financiranja iz ESRR in EKSRP, na splošno pa je na voljo več finančnih sredstev.

Na obalnih območjih bi se morale za spodbujanje novih zaposlitvenih možnosti v ribiškem sektorju in zunaj njega uporabljati celovite lokalne razvojne strategije. Potencial za takšno gospodarsko diverzifikacijo je velik ter vključuje ustvarjanje delovnih mest v dinamično rastočih novih pomorskih sektorjih, kot je ribiški turizem, in povečanje vrednosti kulturne dediščine na področju ribištva. Hkrati lahko spodbudijo večji prispevek ribištva in dejavnosti ribogojstva k lokalnemu gospodarstvu, in sicer z ukrepi za povečanje njihove vrednosti.

Poleg tega ESPR prvič vključuje steber celostne pomorske politike, ki se upravlja centralno. Njegovo izvajanje bo pomagalo odkriti nove možnosti za rast in delovna mesta v pomorskem gospodarstvu in na obalnih območjih.

Poleg tega lahko države članice v okviru ESR sprejmejo dodatne ukrepe, s katerimi namenijo večjo pozornost osi 4 in tako pospešijo proces ustvarjanja novih delovnih mest, ki se je na veliko obalnih območjih že začel.

Boljše usklajevanje financiranja EU prek skupnega strateškega okvira, s pogodbami o partnerstvu in lokalnim razvojem, ki ga vodi skupnost, zagotavlja nove možnosti za ustvarjanje novih delovnih mest na območjih, odvisnih od ribolova. Evropski socialni sklad se lahko na primer uporablja za preusposabljanje ter pridobivanje novih spretnosti in znanj za ribiče, medtem ko imajo lahko projekti za obnovo mest, financirani v okviru ESRR, neposreden pozitiven vpliv na obalna območja.